

Valtuustoaloite koskien julkisten hankintojen avulla töitä heikosti työllistyville

403/02.08.00/2021

Valtuusto 01.11.2021 § 69

Valtuustoryhmä 6/kehittäjät jättivät seuraavan valtuustoaloitteen koskien julkisten hankintojen avulla töitä heikosti työllistyville:

"Syyskuun työllisyyskatsauksen mukaan Sonkajärvellä oli tämän vuoden syyskuun lopussa 168 työtöntä työnhakijaa. Heistä 61 oli pitkäaikaistyöttömiä ja 103 yli 50 vuotiaita.

Julkinen hankinta on kunnan ostama tavara, palvelu tai urakka, joka itse tekemisen sijaan ostetaan, vuokrataan tai teetetään ulkopuolisella toimijalla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Hankinnoista duunia - kehittämishankkeen (5/2015 - 10/2017) lopputulos oli, että julkisilla hankinnoilla voidaan luoda työpaikkoja heikosti työllistyville. Hankkeessa olivat mukana Helsingin, Vantaan, Espoon ja Oulun kaupungit. Yleisimmin hankkeen aikana työllistämisehtoa sovellettiin sosiaali- ja terveysalan hankinnoissa, niiden lisäksi korjaus- ja rakennushankinnoissa sekä urakkahankinnoissa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt hankinnoilla työllistämisen vauhditusohjelman ajalle 1.8.2020-31.10.2022. Kyseessä on työ- ja elinkeinoministeriön ja Kuntaliiton yhteinen hanke. Sen tavoitteena on mm. lisätä hankinnoilla työllistämistä valtakunnallisesti ja levittää sitä mahdollisimman laajalle julkisen hankintatoimen alueella.

Kunnalla on useita vaihtoehtoja ottaa huomioon julkisia hankintoja tehtäessä, miten sosiaaliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon hankintojen eri vaiheissa, onko kyseessä esimerkiksi kilpailutusehto vai mahdollisuus saada pisteytyksessä lisäpisteitä.

Luonnollisesti aina on huomioitava mitä reunaehtoja hankintalaki sekä muut asiaan liittyvät lait asettavat vastuulliselle hankinnalle.

Hankinnoilla työllistäminen tarkoittaa, että julkinen hankkija liittyy tarjouspyyntöönsä ja hankintasopimukseensa työllistämistä koskevan ehdon. Työllistämisehdossa edellytetään, että valittu sopimuskumppani työllistää sopimuskauden aikana heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä, esimerkiksi pitkäaikaistyöttömiä, osatyökykyisiä tai nuoria.

Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut kesällä 2017 oppaan sosiaalisesti vastuullisiin julkisiin hankintoihin. Siihen sekä Hankinnoista duunia- yhteishankkeen tuotoksiin ja Hankinnoilla työllistämisen vauhditushankkeeseen on syytä perehtyä lähdetessä rakentamaan Sonkajärven kunnan julkisiin hankintoihin sosiaalisia kriteereitä. Tärkeää on myös määritellä hankintojen minimisuuruusluokka, milloin työllistämisen toimintamallin hyödyntäminen tulee arvioida hankintaan liittyen.

Mallin käyttöönotto Sonkajärvellä olisi viesti sekä työnantajille että työnhakijoille siitä, että Sonkajärven kunnan tahtotila on vilpittömästi lisätä ja edistää työllistymisen mahdollisuuksia myös heikosti työllistyvien osalta. Kunnan näkökulmasta hankinnoilla työllistyminen on yksi tapa edistää työllisyyttä ja saada kokonaistaloudellisia säästöjä.

Esitämme, että Sonkajärven kunnan tulee ottaa käyttöön hankinnoilla työllistämisen toimintamalli omissa julkisissa hankinnoissaan aina sen ollessa mahdollista."

Kunnanhallitus 21.02.2022 § 45

Valmistelija: kunnansihteeri

Aloitteessa viitatussa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Hankinnoista duunia -kehittämishankkeen 2015 – 2017 loppuraportissa Kokemuksia sosiaalisten kriteerien käytöstä julkisissa hankinnoissa (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 17/2015) esitellään hankkeessa mukana olleiden kuntien kokemuksia. Loppuraportin mukaan työllistämisehtoja sisältävän hankinnan kannattaa olla ennakoidun arvon suuruudeltaan vähintään 200 000 euroa. Pienemmissä hankinnoissa työllistämiselvoite muodostuu kohtuuttoman raskaaksi yrittäjälle.

Loppuraportissa tuodaan myös esille kokemuksia siitä, kuinka työllistämisehtojen käyttö ei sovellu kaikkiin hankintoihin. Hankinnan kohteena olevan palvelun tai tuotteen valmistamisen kannattaa olla työvoimaintensiivistä. Työllistäminen edellyttää myös yrityksen tarpeiden ja paikallisen heikomman työmarkkina-asemassa olevan työvoimapolin osaamisen yhteensovittamista. Tästä syystä ei voida luoda yhtä sapluunaa, yhtä ohjeistusta, yhtä malliehtoa, jota säännönmukaisesti noudatettaisiin kaikissa hankinnoissa. Ehtojen tai vaatimusten luonnostelussa tarvitaan tapauskohtaista harkintaa ja kilpailuttajan ammattitaitoa huomata kontekstisidonnaiset reunaehdot. Sopivia hankinnan kohteita tunnistessa kannattaa huomata, että kokeilukuntien esimerkeiksi nostamista hankinnoista moni toteutetaan Sonkajärvellä joko omana työnä tai pian hyvinvointialueen työnä.

Työllistämiselvoitteiden käytöllä ei voida taata nimenomaan sonkajärveläisten heikomman työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä. Tarjoajien asettaminen eriarvoiseen asemaan sijainnin perusteella ei ole hankintalain mukaan mahdollista. Toimittajan työllistämiselvoitteen täyttämiseksi palkkaama henkilö voi siis olla myös toisen kunnan asukas. Toisaalta työllistämiselvoitteen käyttäminen voi sulkea kilpailusta ulos paikallisia pk-yrityksiä. Yritysten kyky vastata työllistämiselvoitteeseen vaihtelee niiden koon, toimialan ja muiden ominaisuuksien mukaan.

Hankinnoilla työllistäminen on päällekkäistä toimintaa palkkatuella työllistämiseen nähden. Palkkatuella voidaan avoimesti ja suorasti tukea yksittäisen heikossa työmarkkina-asemassa olevan työllistymistä. Hankinnoilla työllistämisen vaikutukset riippuvat paljosti toteutuksen onnistumisesta. Vaarana on, että kilpailutuksen kautta työllistämisehdolla työllistetyn tehtäväkuva ei ole aidosti lisäarvoa tuottava ja työllistetyn osaamisen kehittämistä tukeva. Tällöin hankintasopimuksesta maksettava

ylimääräinen kustannus ei ohjaudu yhtä optimaalisesti kuin palkkatuen kautta välitetty vastaava summa.

Kaikki hankittavalle palvelulle tai tuotteelle asetettavat vaatimukset näkyvät hintatasossa. Näin on myös työllistämiselvoituksen osalta. Tarjoajat valuttavat työllistämisaatimuksesta aiheutuvat lisäkustannukset tarjoushintoihinsa, jotta sopimus olisi heidän näkökulmastaan tasapainossa. Tällöin työllistämisen kustannukset rasittavat kunkin hankinnan tekevän toimintayksikön budjettia. Toimintayksiköt maksavat työllistämistä koostuvia kustannuksia, vaikka se ei kuuluisi niiden tehtävänalaan. Tämä osaltaan vääristää kunnan tilannekuvaa työllistämispalveluiden kokonaiskustannuksista. Kirjanpitoa ei ole mahdollista sisäisesti oikaista, koska toimittajien ei tarjoushintoja antaessaan tarvitse eritellä, mikä osa hinnoista juontaa juurensa työllistämiselvollisuudesta.

Päätösesitys

Vs. kunnanjohtaja:

Kunnanhallitus päättää, että heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämistä koskeva ohjeistus sisällytetään hankintaohjeeseen sitä seuraavan kerran päivitettäessä. Hankintaohjeen tulkinnassa ja soveltamisessa otetaan huomioon kuntastrategiassa asetetut työllisyyttä ja syrjäytymisen ehkäisyä koskevat tavoitteet.

Päätös

Kunnanhallitus:

Kunnanhallitus yksimielisesti hyväksyi päätösesityksen.
